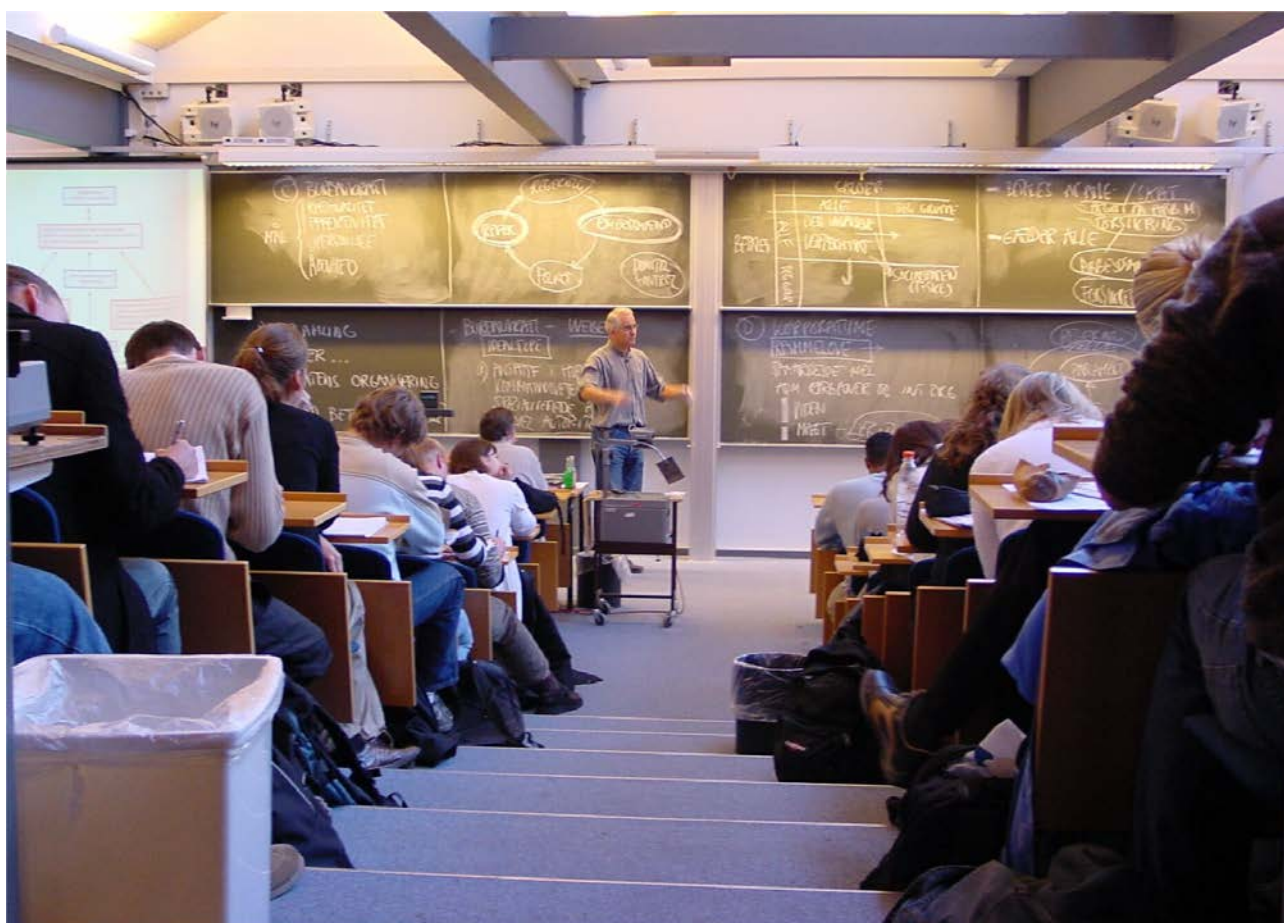

Studievejledning for Modul 2

Forløb C

Politiske institutioner, kulturer og
identiteter i forandring

Forelæsning v/Johannes Andersen i Auditorium T

Det Samfundsvidenskabelige Basisår
Aalborg Universitet
Forårssemesteret 2007

Forløbets formål

Formålet med kursusforløbet er at give de studerende forståelse for centrale udviklingstendenser i forholdet mellem borgerne og de politiske institutioner i det senmoderne og globaliserede samfund. Centrale spørgsmål kan blandt andet være:

- Hvorfor mister de politiske partier medlemmer, og betyder dette en opblomstring af andre former for politisk deltagelse som politisk forbrug, blogs mv., eller går udviklingen snarere i retning af, at færre og færre mennesker interesserer sig for politik?
- Hvordan kan vi forstå udviklingen af den værdipolitiske dagsorden i Danmark og politikområder som integration og miljø? Betyder fremkomsten af en værdipolitisk skillelinje, at velfærdspolitiske spørgsmål er forsvundet fra den politiske dagsorden?
- Hvad betyder sociale forskelle i politik? Kan man stadig tale om klasser og social ulighed som en drivkraft i politiske konflikter, eller er politiske forskelle i dag i højere grad baseret på livsstilssegmenter og kulturelle konflikter?
- Hvilke konsekvenser har det for velfærdsstatens institutioner, fx ældreplejen eller daginstitutionerne, at borgerne i stigende grad stiller individuelle krav til de politiske resultater.

Det er således forløbets formål at styrke de studerende evne til systematisk at analysere politiske og sociale strukturer og processer, herunder at introducere til centrale begreber og analysestrategier fra den politiske sociologi. Forløbet vil især lægge vægt på en teoretisk og empiriske analyse af:

- Politiske institutioner: Hvordan kan vi forstå de politiske institutioner som fx partierne, kommunerne, folkeskolen, EU etc. i et sociologisk perspektiv. Hvordan forandres de politiske institutioners funktionsmåde i det senmoderne samfund?
- Politisk kultur: Hvordan begrebsliggøres og analyseres den politiske kultur, dvs. ”det vi er fælles om” og det, som udgør grundlaget og konteksten for de politiske processer? Hvordan kan vi forstå samspillet mellem de politiske institutioner og borgerne? Hvad betyder den politiske kultur for den politiske stabilitet og legitimiteten af de politisk-demokratiske beslutninger? Og hvordan forandres den politiske kultur i en globaliseret kontekst?

- Politiske identiteter og medborgerskab: Hvordan opfatter borgerne deres egen rolle i forhold til de politiske institutioner? Hvad er de centrale elementer i dannelsen af politisk identitet, og hvorfor handler borgerne som de gør?

De centrale teoretiske perspektiver (og dermed litteraturgrundlaget for det introducerende forløb) vil være dels Anthony Giddens' og Ulrik Becks analyse af det senmoderne samfund, hvilket suppleres med perspektiver fra Manuel Castells analyse af identitetsdannelse i netværkssamfundet og Pierre Bourdieus analyse af nye klasse- og livsstilsforskelle. Herudover præsenteres resultater fra dansk forskning inden for områder som politisk deltagelse, vælgeradfærd og udviklingen i velfærdsstatens politiske institutioner.

Udover ovenstående vidensmål sigter forløbet endvidere på at styrke de studerendes evne til at koble videnskabsteori, teori, metode og empiriske analyser:

- I forelæsningsform vil der blive givet eksempler på forskningsprojekter, der ved hjælp af forskellige metoder og forskningsdesigns har taget fat på nogle af de ovenstående problemstillinger.
- I seminarform/øvelsestimer vil videnskabsteoretiske problemstillinger tages op med særligt fokus på de studerendes egne projekter.
- I projektvejledningen vil der være mulighed for metodisk vejledning målrettet mod de enkelte projektgruppers behov.

Forløbet indeholder følgende elementer:

Introduktionsforløb	2 ECTS
Klyngeseminarer og projektrelevant metode	2 ECTS
Projektarbejde	17 ECTS
I alt	21 ECTS

Derudover beskriver denne pjece også det fælles kursus i videnskabsteori, der tæller 3 ECTS (Forelæsninger 2 ECTS og øvelser på forløbet 1 ECTS).

Praktiske oplysninger vedr. litteratur

På de følgende sider er angivet tekster, der forventes læst til forelæsningerne.

Disse tekster er tilgængelige i kopirummet på plan 5. Der er således ikke trykt et kompendium!

Indholdsfortegnelse

▪ Forløbets formål.....	3
▪ Introduktionsforløb	6
F1. Forelæsning: Introduktion til forløbet og de centrale problemstillinger.....	7
F2. Forelæsning: Fra modernitet til sen-modernitet.....	7
F3. Forelæsning: Subpolitiske identiteter i en global kontekst.....	8
F4. Forelæsning: Transformationen af politiske identiteter – fra klasser til livspolitik?.....	8
F5. Forelæsning: Udviklingen i den politiske kultur, politiske deltagelsesformer og medborgerskab	9
F6: Velfærdsstatens forandringer og udfordringer i det senmoderne samfund.....	10
▪ Gruppedannelse	11
▪ Klynge- og seminaraktiviteter	11
▪ Projektrelevant metode	12
F7. Om at studere politisk deltagelse i et kvantitativt perspektiv	12
F8. Om at studere politisk deltagelse i et kvalitativt perspektiv	12
▪ Kurset i Videnskabsteori	13
Del 1: Forelæsning: Introduktion til kurset i videnskabsteori.....	14
Del 2: Forelæsning: Erkendelse og sandhed I.....	14
Del 3: Forelæsning: Erkendelse og sandhed II.....	15
Del 4: Forelæsning: Samfundsvidenskabernes særlige status.....	15
Del 5: Forelæsning: Postmoderne vidensbegreber.....	16
Del 6: Forelæsning: Videnskabsteori og arbejdet med problemfeltet.....	16
Del 7: Forelæsning: Værdier, politik og videnskab	18
Del 8: Forelæsning: Videnskabsteori, projektdesign & metode I.....	18
Del 9: Forelæsning: Videnskabsteori, projektdesign & metode II.....	19
Del 10: Forelæsning: Videnskabsteori og videnssamfund.....	20
▪ Krav til P3	22
Vejledende krav til projektrapporten:	22
▪ Gruppe- og arbejdsprocesser	24
▪ Forslag til projektemner.....	26
▪ Samlet litteraturliste, Forløbskurset	28
▪ Samlet litteraturliste, Videnskabsteori	30

Introduktionsforløb

F1. Forelæsning: Introduktion til forløbet og de centrale problemstillinger

v. *Gitte Sommer Harrits*

Formålet med forelæsningen er at introducere til forløbet og til politisk sociologi. Hvad er de grundlæggende problemstillinger for den politiske sociologi, og på hvilken måde forholder disse problemstillinger sig til andre centrale spørgsmål inden for området politik og forvaltning? Med andre ord: Hvorfor skal man beskæftige sig med politisk sociologi og udviklingen i de politiske og sociale strukturer i det senmoderne samfund?

Herudover diskuteres kort centrale begreber og elementer i forløbet, og der tegnes et overordnet billede af udviklingen i det danske samfund. Endelig præsenteres organiseringen af projektarbejdet, gruppedannelsen, videnskabsteori og statusseminarer, tiltag i forbindelse med gruppeprocessen samt krav til projektrapporten i P3.

Litteratur:

- Togeby, Lise et al, *Magt og demokrati i Danmark*, Aarhus Universitetsforlag, 2003, kap. 2-3 (pp. 21-50)

Supplerende litteratur

- Genlæs meget gerne følgende kapitler/afsnit fra Andrew Heywood, *Politics*, Palgrave, 2002. (Brugt som grundbog på 1. semester): Kap.1, side 12-21. Kap. 9, side 190-196. Kap. 10. Kap. 11, side 241-244. Kap. 13, side 283-286.

Nogle overheads vil være tilgængelige på hjemmesiden efter forelæsningen.

F2. Forelæsning: Fra modernitet til sen-modernitet

v. *Niels Nørgaard Kristensen*

Forelæsningens sigte er at præsentere en sociologisk-teoretisk begrebsliggørelse af de institutionelle forandringer i det senmoderne samfund. Hvad skal vi overhovedet forstå ved senmodernitet, og hvilke grundvilkår og muligheder giver det for de politiske institutioner og den politiske kultur?

Litteratur:

- Giddens, Anthony, *Modernitetens konsekvenser*, Hans Reitzels Forlag, København, 1994, kap. 1 (pp. 9-52)
- Kaspersen, Lars Bo, *Anthony Giddens – introduktion til en samfundsteoretiker*, Hans Reitzels Forlag, København, 2001, kap 5 (pp. 120-161)

Nogle overheads vil være tilgængelige på hjemmesiden efter forelæsningen.

F3. Forelæsning: Subpolitiske identiteter i en global kontekst v. Niels Nørgaard Krisentensen

Hvis samfundet ikke længere kan beskrives som et klassesamfund, hvordan kan vi så forstå de sociale strukturer og konfigurationer i det senmoderne samfund. Hvad betyder identitet, hvordan dannes eller skabes identitet, og findes der forskellige former for identitet? Forelæsningen sigter på at tilvejebringe en teoretisk forståelse for de centrale begreber og strategier i analysen af politisk identitetsdannelse.

Litteratur:

- Beck, Ulrich, *Risikosamfundet: på vej mod en ny modernitet*, Hans Reitzels Forlag, København, 1997, kap. 3-5 (pp. 123-211)
- Jensen, Ole B., "Manuel Castells: Mellem globale strømme og lokal praksis - om identitet, nationalstat og den Europæiske Union i Manuel Castells' bidrag til globaliseringsanalysen", i Jakobsen, Michael Hviid, Mikael Carlheden og Søren Kristiansen (red.), *Tradition og fornyelse. En problemorienteret teorihistorie for sociologien*, Aalborg Universitetsforlag: 2001 (pp. 529-546).
- Nielsen, Henrik Kaare, "Identitet og politik i globaliseringens tidsalder", Tidsskriftet GRUS, nr. 63, 2001, pp. 5-26.

Nogle overheads vil være tilgængelige på hjemmesiden efter forelæsningen.

F4. Forelæsning: Transformationen af politiske identiteter – fra klasser til livspolitik? v. Gitte Sommer Harrits

Forelæsningen beskriver den empiriske udvikling i politiske identiteter og skillelinjer, fra klassesamfund og politisk-økonomiske konflikter til nye værdikonflikter og fokus på politiske enkeltsager. Hvilke konsekvenser har

udviklingen i den sociale struktur for indholdet af politikken? Og er det så entydigt, at det sociale grundlag for de politiske konflikter er ved at forsvinde?

Litteratur

- Goul Andersen, Jørgen og Borre, Ole, *Politisk forandring, Værdipolitik og nye skillelinjer ved Folketingsvalget 2001*, Systime, Århus: 2003, kap. 1 (pp. 9-25).
- Stubager, Rune, "Ændrede skillelinjer siden 1960'erne?", i *Politica*, 35, nr. 4, 2003.
- Slothus, Rune, "Politisk smag som klassemarkør: en Bourdieu-approach til studiet af politiske holdninger", i *Politica*, 36, nr. 3, 2004 (pp.311-332).
- Thomsen, Jens Peter Frølund, *Konflikten om de nye danskere*, Akademisk Forlag, 2006, kap. 7, (s. 149-188).

Nogle overheads vil være tilgængelige på hjemmesiden efter forelæsningen.

F5. Forelæsning: Udviklingen i den politiske kultur, politiske deltagelsesformer og medborgerskab

v. Niels Nørgaard Kristensen

I denne forelæsning ser vi nærmere på de empiriske forandringer af den politiske kultur i Danmark, og på menneskers måde at deltage i politik. Hvordan ser det ud med den politiske deltagelse i partier, foreninger mv., og er den politiske interesse i Danmark på retur?

Litteratur:

- Goul Andersen, Jørgen, *Et ganske levende demokrati*, Aarhus Universitetsforlag, 2004, kap 2-3 (pp. 15-57).
- Togeby, Lise et al, *Magt og demokrati i Danmark*, Aarhus Universitetsforlag, 2003, kap. 4 (pp. 53-71)
- Kristensen, Niels Nørgaard, "*Billeder af magten*", Aarhus Universitetsforlag, 2003, kap. 13 (pp. 205-230)
- Gibbins, J.R. & Reimar, B., "*The politics of Postmodernity. An introduction to Contemporary Politics and Culture*", Sage, London, 1999, kap. 4-5 (pp. 54-93).

Nogle overheads vil være tilgængelige på hjemmesiden efter forelæsningen.

F6: Velfærdsstatens forandringer og udfordringer i det senmoderne samfund

v. *Gitte Sommer Harrits*

Hvordan forandres velfærdsstaten og de politiske institutioner i det senmoderne samfund? Forelæsningen beskriver udviklingen fra 'government' til 'governance', dvs. de nye former for netværksstyring og kultur-styring, som er opstået over de seneste årtier. Desuden diskuteres nogle af de udfordringer, som de sociale forandringer, individualiseringen og globaliseringen stiller for velfærdsstaten.

Litteratur

- Peters, B. Guy & Jon Pierre, "Governance, Government and the State", i Hay, Colin, Michael Lister & David Marsch, *The State*, Houndmills: Palgrave Macmillan, 2006, (pp. 209-222).
- Torfing, Jakob, *Det stille sporskifte i velfærdsstaten*, Aarhus Universitetsforlag, 2004, kap 2 (pp.23-43).
- Mann, Kirk, "The Welfare State and Postmodernity", in *Critical Social Policy*, 18, no. 1, 1998 (pp. 85-93).
- Bonoli, Giuliano, "The politics of new social policies: providing coverage against new social risks in mature welfare states", in *Policy and Politics*, 33, no. 3, 2005 (pp. 431-449)
- Andersen, Jørgen Goul, "Immigration and the Legitimacy of the Scandinavian Welfare State: Some Preliminary Danish Findings", AMID Working Paper Series, 53/2006. Findes på <http://www.amid.dk/pub/index.html>.

Nogle overheads vil være tilgængelige på hjemmesiden efter forelæsningen.

Gruppedannelse

Efter forelæsningsrækkens afslutning vil der være gruppedannelse samlet for alle deltagerne i forløbet. Se projektførløbets hjemmeside for yderligere informationer.

Klynge- og seminaraktiviteter

Efter gruppedannelsen inddeles grupperne i et antal klynger. Projektvejledningen foregår dels som møder mellem vejlederen og den enkelte gruppe, dels som klyngemøder.

I forbindelse med forelæsningsrækken udarbejdes øvelsesspørgsmål og casemateriale, der danner udgangspunkt for et indledende klyngemøde, hvor centrale begreber og problemstillinger fra forelæsningsrækken diskuteres.

Herudover afholdes der statusseminar og videnskabsteori-øvelsestimer i klyngen. Yderligere klyngemøder afholdes efter aftale mellem vejlederen og klyngen.

Projektrelevant metode

I forløbet vil de studerendes metodiske kompetencer blive underbygget og videreudviklet. Dette sker for det første gennem projektvejledningen (herunder evt. klyngemøder). For det andet tilbydes de studerende et litteratursøgningskursus, arrangeret af AUB. For det tredje udarbejdes et materiale med forskellige links til understøttelse af de studerendes litteratur- og materialesøgning. Dette materiale vil være tilgængeligt via forløbets hjemmeside. For det fjerde tilbydes to metodeforelæsninger:

F7. Om at studere politisk deltagelse i et kvantitativt perspektiv

v. Gitte Sommer Harrits

Forelæsningen vil præsentere og diskutere forskellige kvantitative studier af politisk deltagelse og politiske holdninger. Herudover diskuteres muligheden for at få adgang til forskellige former for kvantitative data i forbindelse med projektarbejdet, ligesom forskellige andre datakilder vil blive gennemgået.

Litteratur:

- Intet

F8. Om at studere politisk deltagelse i et kvalitativt perspektiv

v. Niels Nørgaard Kristensen

Vi skal i den følgende forelæsning se nærmere på teknikker, der ofte anvendes i nogle af de aktuelle teoretiske tilgange, som blev præsenteret i kursusrækken – med særligt fokus på politisk identitet og politisk deltagelse. I denne forelæsning ses der nærmere på nogle af de mest centrale forståelser, der inkarnerer betegnelsen ”kvalitative metoder”.

Litteratur:

- Kristensen, Niels Nørgaard, ”*Billeder af magten*”, Aarhus Universitetsforlag, 2003, kap. 1-2 (pp. 13-48)
- Margaretha Järvinen & Nanna Mik-Meyer: ”Kvalitative metoder i et interaktionistisk perspektiv”, 2006. Hans Reitzels forlag, kap. 1-2 (pp. 27-48).

Kurset i Videnskabsteori

v/Gitte Sommer Harrits og Sanne Lund Clement

Kursets formål og indhold

Formålet med kurset i videnskabsteori er at introducere til videnskabsteoretiske problemstillinger med det formål at styrke den videnskabsteoretiske og metodiske refleksion og argumentation i projektet.

I kursets første del introduceres til forskellige videnskabsteoretiske positioner. Herefter præsenteres videnskabsteorien som analyseværktøj i problemfeltet, hvilket understøttes af øvelse I. I kursets anden del fokuseres på sammenhængen mellem videnskabsteori og projektdesign, understøttet af en diskussion af de studerendes egne projekter i øvelse II. Endelig diskuteres forholdet mellem videnskab og samfund i et lidt bredere perspektiv.

Ved kursets slutning sammenfatter projektgrupperne deres arbejde i et papir, der danner udgangspunkt for en mundtlig evaluering.

Litteratur

- Langergaard, Luise Li, Søren Barlebo Rasmussen & Asger Sørensen (2006), *Viden, videnskab og virkelighed*, Forlaget Samfundslitteratur.
- Buch-Hansen, Hubert og Peter Nielsen (2005): *Kritisk realisme*, Roskilde Universitetsforlag.
- Kompendium til videnskabsteori.

Evaluerings/Eksamen:

Med udgangspunkt i de to mundtlige præsentation samt diskussionerne i klyngen afleverer hver projektgruppe et skriftligt oplæg, der præsenterer og diskuterer forskellige videnskabsteoretiske problemstillinger af relevans for projektet. Evalueringen har karakter af et fremlæggelsesseminar, hvor gruppen med udgangspunkt i det skriftlige oplæg diskuterer videnskabsteoretiske problemstillinger. Egen vejleder er eksaminator og herudover deltager en intern censor. De nærmere retningslinjer for evalueringen i videnskabsteori vil fremgå af forløbets hjemmeside.

Del 1: Forelæsning: Introduktion til kurset i videnskabsteori.

v/Sanne Lund Clement og Gitte Sommer Harrits

Den første forelæsning giver en introduktion til videnskabsteori. Hvad er videnskabsteori, og hvilke spørgsmål om fx sandhed, viden, ontologi og epistemologi vil kursusforløbet beskæftige sig med? Forelæsningen vil endvidere med et eksempel diskutere, hvorfor man som studerende på en samfundsvidenskabelig uddannelse kan have god brug for at forholde sig til videnskabsteori.

Litteratur:

- Langergaard, Luise Li, Søren Barlebo Rasmussen & Asger Sørensen (2006), *Viden, videnskab og virkelighed*, kapitel 1-4, side 13-65 (52 sider)

Overheads/Plancher

Nogle af de anvendte overheads vil være tilgængelige efter forelæsningen

Del 2: Forelæsning: Erkendelse og sandhed I

v/Gitte Sommer Harrits

Forelæsning 2 vil sammen med forelæsning 3 præsentere forskellige videnskabsteoretiske positioner, der alle diskuterer forholdet mellem vores erkendelse og den verden, vi erkender. Diskussionen angår dels det ontologiske spørgsmål om verdens eksistens, og dels det epistemologiske spørgsmål om, hvilken status og gyldighed vi kan tillægge vores viden om verden. I denne forelæsning vil vi diskutere de logiske positivister, Poppers kritiske rationalisme og Kuhns mere videnskabshistoriske bud på, hvilken erkendelse og sandhed videnskaberne kan "producere", og hvorfor.

Litteratur:

- Langergaard, Luise Li, Søren Barlebo Rasmussen & Asger Sørensen (2006), *Viden, videnskab og virkelighed*, kapitlerne 5-8, side 67-117 (40 sider)
- Carsten A. Koch: "Kritisk rationalisme" i Fuglsang, Lars og Poul Bitsch Olsen: *Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne*, Roskilde Universitetsforlag, 2004, side 79-111 (33 sider) (optrykt i kompendium)

Overheads/Plancher

Nogle af de anvendte overheads vil være tilgængelige efter forelæsningen.

Del 3: Forelæsning: Erkendelse og sandhed II

v/*Gitte Sommer Harrits*

I forelæsning 3 ser vi videre på spørgsmålet om erkendelse og sandhed, men fra en anden vinkel. Vi diskuterer dels Bhaskars realistiske position, der lægger vægt på betydningen af eksistensen af en uafhængig verden, og vi ser på hvordan en sådan realistisk position kommer til udtryk inden for samfundsvidenskaberne i fx marxismen. Videre ser vi på pragmatismen (James, Peirce, Dewey), hvor viden og videnskaberens status sættes ind i en ”praktisk kontekst”, og vi diskuterer hvilke konsekvenser den pragmatiske position kan have for vores opfattelse af erkendelse og sandhed.

Litteratur:

- Langergaard, Luise Li, Søren Barlebo Rasmussen & Asger Sørensen (2006), *Viden, videnskab og virkelighed*, kapitel 5-8, siden 67-117 (40 sider)
- William James: ”Hvad pragmatisme betyder” (opr. 1975), i *Philosophia*, årg. 26, no 3-4, side 15-30 (16 sider) (Optrykt i kompendium)
- Buch-Hansen, Hubert og Peter Nielsen (2005): *Kritisk realisme*, Samfundslitteratur, Roskilde Universitetsforlag, kapitel 1, 2 og 3 (44 sider)

Overheads/Plancher

Nogle af de anvendte overheads vil være tilgængelige efter forelæsningen

Del 4: Forelæsning: Samfundsvidenskabernes særlige status

v/*Gitte Sommer Harrits*

I forelæsning 4 og 5 vil vi rette blikket mod forskellige positioner, der tager afstand fra det sandhedsbegreb og den diskussion, der blev præsenteret i forelæsning 2 og 3. Udgangspunktet for såvel fænomenologien som hermeneutikken, som diskuteres i forelæsning 4, er, at samfundsvidenskaberne og humaniora har en anden genstand (samfundet, mennesket, ånd) end naturvidenskaberne, og derfor må vi formulere et andet begreb om sandhed og erkendelse.

Litteratur:

- Langergaard, Luise Li, Søren Barlebo Rasmussen & Asger Sørensen (2006), *Viden, videnskab og virkelighed*, kapitel 9, side 119-131 (12 sider)
- Gilje, Nils og Harald Grimen (2002): *Samfundsvidenskabernes forudsætninger*, Hans Reitzels Forlag, kap 7, side 164-199 (36 sider), (Optrykt i kompendium)

Overheads/Plancher

Nogle af de anvendte overheads vil være tilgængelige efter forelæsningen.

Del 5: Forelæsning: Postmoderne vidensbegreber

v/*Gitte Sommer Harrits*

I denne forelæsning ser vi på den postmoderne eller poststrukturalistiske kritik af forestillingen om erkendelse som hhv. sandhed eller fortolkning. Videre ser vi på, hvilke alternative vidensbegreber og analysestrategier, der så tilbydes, eksempelvis diskursteorien.

Litteratur:

- Langergaard, Luise Li, Søren Barlebo Rasmussen & Asger Sørensen (2006), *Viden, videnskab og virkelighed*, kapitel 10, side 133-142 (9 sider)
- Jørgensen, Marianne W. og Louise Phillips (1999): *Diskursanalyse som teori og metode*, Roskilde Universitetsforlag, side 9-33, (25 sider) (Optrykt i kompendium)
- Wenneberg, Søren Barlebo (2000): *Socialkonstruktivisme. Positioner, problemer og perspektiver*, Kapitel 4 og 15, side 55-67 og 188-197 (23 sider) (Optrykt i kompendium)
- Buch-Hansen, Hubert og Peter Nielsen (2005): *Kritisk realisme*, Samfundslitteratur, Roskilde Universitetsforlag, kapitel 5 (19 sider)

Overheads/Plancher

Nogle af de anvendte overheads vil være tilgængelige efter forelæsningen

Del 6: Forelæsning: Videnskabsteori og arbejdet med problemfeltet

v/*Gitte Sommer Harrits og Sanne Lund Clement*

I denne forelæsning vil vi opsummere de forskellige positioner, som indtil nu er blevet gennemgået. Hvilke videnskabsteoretiske problemstillinger går på tværs, og hvad er det egentlig, de diskuterer.

Derudover præsenteres en 'model' for, hvordan man kan bruge det 'videnskabsteoretiske landskab' til at analysere de teoretiske positioner og den forskning, som man arbejder med i et projekt. Ofte vil der nemlig være

videnskabsteoretiske problemstillinger i et problemfelt, selvom det kan være 'gemt' i det man kan kalde praktiske videnskabsfilosofier. Afslutningsvis vil der være mulighed for at stille spørgsmål til øvelsestimerne.

Litteratur:

Ingen

Overheads/Plancher

Nogle af de anvendte overheads vil være tilgængelige efter forelæsningen.

Øvelse I: Videnskabsteori og arbejdet med problemfeltet.

Øvelsen afvikles i klyngerne. Hver gruppe forbereder et mundtligt oplæg (ca.10-12 min.), der diskuteres i klyngen samme med 2 vejledere. Praktiske informationer herom vil fremgå af forløbets hjemmeside, herunder semesterplanen.

Ideen med øvelse I er at give mulighed for at bruge de videnskabsteoretiske positioner som redskab til at analysere og strukturere problemfeltet. Helt konkret skal hver projektgruppe udvælge en egnet "tekst". Det kan være en artikel, et kapitel fra en bog, eller mere bredt en teoretisk position eller et forskningsprojekt, som I har læst om flere steder. Vigtigt er det, at det skal være noget af det materiale, som I har siddet med (eller sidder med) i arbejdet med problemfeltet, og hvor det giver mening at diskutere videnskabsteori.

Spørgsmål

1. Præsenter meget kort den tekst, teoretiker eller det forskningsprojekt, som I vil diskutere.
2. Hvilke ontologiske antagelser om genstanden (samfundet, individerne) gør sig gældende i denne tekst? Giv eksempler.
3. Hvilke epistemologiske antagelser om erkendelse, sandhed og videnskab gør sig gældende i denne tekst? Giv eksempler.
4. Hvilke konsekvenser får disse antagelser for det design eller den metode, som teksten præsenterer eller anbefaler? Giv eksempler. Hvis der ikke er noget egentligt design i teksten kan I evt. diskutere, hvilket design teksten kunne give anledning til at anvende. Ellers springer I bare dette spørgsmål over.
5. Hvilke problemer af videnskabsteoretisk art kan I pege på i teksten. Hvordan kan man ud fra andre videnskabsteoretiske positioner kritisere teksten?
6. Hvis I tænker på jeres problemfelt, kan I så se nogle videnskabsteoretiske konflikter, fx nogle begreber som forstås forskelligt, fordi forskellige forskere arbejder ud fra forskellige videnskabsteoretiske positioner, eller er der en

udpræget videnskabsteoretisk konsensus? Hvilke problemer eller muligheder giver det jeres projekt?

Del 7: Forelæsning: Værdier, politik og videnskab

v/Gitte Somme Harrits

Et særligt og tværgående spørgsmål inden for videnskabsteorien, som især har relevans for samfundsvidenskaberne, er spørgsmålet om forholdet mellem værdier, politik og videnskab. Hvilken status kan videnskaben tillægges. Er den neutral og værdifri, eller bygger den altid på bestemte værdier, der derfor må gøres tydelige? Vi ser på den værdirelativistiske opfattelse af videnskabernes 'neutralitet' og på kritisk teori, der opstiller en frigørende erkendelsesinteresse som grundlaget for samfundsvidenskaberne.

Litteratur:

- Langergaard, Luise Li, Søren Barlebo Rasmussen & Asger Sørensen (2006), *Viden, videnskab og virkelighed*, kapitel 11-12, side 143-164 (21 sider)
- Heine Andersen: "Samfundsteori, moral og de civile samfund" i Andersen, Heine og Lars Bo Kaspersen: *Klassisk og moderne Samfundsteori* (2005), Hans Reitzels Forlag, 2. udgave, side 479-496 (18 sider) (Optrøkt i kompendium)
- Heine Andersen: "Kritisk teori", i Heine Andersen (red.) (2002): *Videnskabsteori og metodelære. Introduktion* (4. udg.) Samfundslitteratur, side 183-204 (22 sider) (Optrøkt i kompendium)
- Buch-Hansen, Hubert og Peter Nielsen (2005): *Kritisk realisme*, Samfundslitteratur, Roskilde Universitetsforlag, kapitel 4 (15 sider)

Overheads/Plancher

Nogle af de anvendte overheads vil være tilgængelige efter forelæsningen.

Del 8: Forelæsning: Videnskabsteori, projektdesign & metode I

v/Sanne Lund Clement

I denne første forelæsning om sammenhængen mellem videnskabsteorien og projektdesignet ser vi på, hvordan videnskabsteoretiske problemstillinger kan have betydning i projektarbejdet. Især ser vi på sammenhængen mellem projektets genstand, ontologiske antagelser og gyldighedsfordring på den ene side og projektets opbygning, design og metodevalg på den anden side. Endvidere vil vi i denne

forelæsning diskutere et eksempel på et design inden for en kritisk rationalistisk forståelsesramme.

Litteratur

- Langergaard, Luise Li, Søren Barlebo Rasmussen & Asger Sørensen (2006), *Viden, videnskab og virkelighed*, kapitel 13, side 165-177 (12 sider)
- Bryman, Alan: *Social Research Methods* (2004), Oxford University Press, kapitel 1 (side 3-25) (22 sider). Og side 70-75 og 272-278 (11 sider). Bogen er anvendt i sociologisk metode i februar.

Overheads/Plancher

Nogle af de anvendte overheads vil være tilgængelige efter forelæsningen

Del 9: Forelæsning: Videnskabsteori, projektdesign & metode II

v/Sanne Lund Clement

I den anden forelæsning om sammenhængen mellem videnskabsteorien og projektdesign ser vi videre på forskellige eksempler, bl.a. et hermeneutisk og kvalitativt orienteret design og et design der forsøger at kombinere de forskellige logikker. Endvidere vil der afslutningsvis være mulighed for at stille spørgsmål til øvelsestimerne.

Litteratur

Samme som til Del 8.

Overheads/Plancher

Nogle af de anvendte overheads vil være tilgængelige efter forelæsningen

Øvelse II: Videnskabsteori, projektdesign og metode

Øvelsen afvikles i klyngerne. Hver gruppe forbereder et mundtligt oplæg (ca.10-12 min.), der diskuteres i klyngen samme med 2 vejledere. Praktiske informationer herom vil fremgå af forløbets hjemmeside, herunder semesterplanen.

Ideen med øvelse II er at give mulighed for at reflektere over og diskutere de videnskabsteoretiske aspekter i projektet.

1. Præsenter meget kort jeres problemformulering og opbygningen af projektet.
2. Hvilke antagelser om genstanden bygger I på (ontologi)?

3. Hvilke antagelser om viden og videnskab bygger I på (epistemologi)? Hvordan påvirker det jeres validitetskriterier?
4. Hvilke konsekvenser har dette for opbygningen/designet af jeres projekt (teorivalg, empirivalg, metodevalg)? Hvilken status har teorien og empirien? Lever I op til jeres egne validitetskriterier?
5. Hvordan kan man ud fra andre videnskabsteoretiske positioner kritisere jeres projekt? Hvis man havde indtaget en anden videnskabsteoretisk position, hvilke andre valg i forbindelse med designet ville man så evt. skulle have truffet?

Del 10: Forelæsning: Videnskabsteori og videnssamfund

v/Gitte Sommer Harrits og Sanne Lund Clement

I afslutningsforelæsningen vil vi diskutere videnskab og videnskabsteori i et lidt bredere perspektiv. Vi vil se på forholdet mellem videnskab og samfund, og på de forskellige funktioner, viden har i vores samfund, og som vil blive en del af mange samfundsvidenskabelige kandidaters arbejdsområder. Vi ser derfor også på viden og traditioner i de forskellige fag. Endvidere ser vi på de etiske problemstillinger, som kan opstå dels i projektarbejdet og dels i arbejdet som vidensproducent. Og vi ser på, hvad kriterierne for god videnskabspraksis egentlig er.

Litteratur

- Langergaard, Luise Li, Søren Barlebo Rasmussen & Asger Sørensen (2006), *Viden, videnskab og virkelighed*, kapitel 14-16, side 179-207 (28 sider).
- Bryman, Alan: *Social Research Methods* (2004), Oxford University Press, kapitel 25 (side 505-520) (15 sider). Bogen er anvendt i sociologisk metode i februar.
- Hans Fink: "Universitetsfagernes etik", i Hans Fink, et al, *Universitet og videnskab*, Hans Reitzels forlag 2003, side 193-221 (29 sider) (Optrykt i kompendium)

Supplerende litteratur (særligt relevant for forløb F)

- Ruth Nielsen, "Juridisk videnskab", i Heine Andersen (red.), *Videnskabsteori og metodelære. Introduktion* (4. udg.), Samfundslitteratur, 2002, side 289-301 (13 sider). (I kompendium)
- Jørgen Dalberg-Larsen, "Om retsvidenskabens særlige form for videnskabelighed", i Lars Aaggard & Steen Brock (red.), *Videnskabens Ansigter*, Philosophia, 2004, side 162-171 (10 sider). (I kompendium)

Overheads/Plancher

Nogle af de anvendte overheads vil være tilgængelige efter forelæsningen

Krav til P3

Vejledende krav til projektrapporten:

Hovedkravet til projektrapporten er, at der er en klar og velargumenteret sammenhæng mellem problemstilling/problemformulering, teorier/forklaringer, empiriske undersøgelser og konklusion (den "røde tråd"). Projektrapporten bør i hovedtræk indeholde (rækkefølgen er ikke bindende):

- En kort redegørelse for emnet.
- Hvad er der tidligere skrevet om emnet/problemfeltet ud fra forskellige faglige eller tværfaglige synsvinkler (bl.a. i kursuslitteraturen)?
- Overvejelser over forskellige typer af problemstillinger og begrundelse for valg af problemstilling.
- En specificeret problemformulering, altså en kort og klar formulering af rapportens hovedspørgsmål.
- En diskussion af problemstillingens relevans. Hvorfor er den interessant?
- *Dokumentation* af problemstillingen, det vil sige en redegørelse for de teorier/forklaringer, der problematiseres, og empirisk dokumentation for påstande om faktiske forhold.
- Præcisering af problemformuleringens centrale begreber m.v.
- Argumentation for *afgrænsninger*, for valg og fravalg m.h.t. tid, rum etc.
- En *operationalisering af problemstillingen*. M.a.o. hvordan skal analysen af problemstillingen gribes an (operationaliseres), og hvorfor netop på denne måde? Operationaliseringen kan omfatte opstilling af og argumentation for underspørgsmål eller hypoteser. Den skal omfatte
  - *Argumentation for valg af projektmetode/-design*, det vil sige den metodiske opbygning af projektet.
  - *Argumentation for valg og fravalg af teorier/forklaringer*.
  - *Argumentation for valg og fravalg af empiri*. Såfremt der gennemføres en selvstændig empirisk dataindsamling, skal der ligeledes argumenteres for relevansen heraf.

- I forbindelse med analysen skal der ske en vurdering af videnskabelig litteratur i forhold til problemstillingen: På hvilken måde er litteraturens problemstilling og resultater relevante? Er resultater dokumenterede? Er fortolkninger rimelige?
- Ligeledes skal der være en fortolkning af anvendt datamateriale og kilder i forhold til problemstillingen. Hvis relevant, præsenteres data i tabeller og diagrammer. Der skal argumenteres for metoder til empirisk dokumentation og for fortolkning af den valgte empiri.
- En konklusion.

Projektrapporten skal have en klar struktur og være formuleret i et sagligt og præcist sprog. Formelle krav til dokumentation (kildeangivelse, litteraturliste) og præsentation (citater, tabeller og figurer) skal være opfyldt.

Rapporten må højst fylde 80 normalsider á 2400 enheder. Sidetallet er inkl. litteraturliste, eventuelle bilag, procesdel, osv. Projektet for studerende, der arbejder individuelt, må max. fylde 30 sider inkl. litteraturliste, eventuelle bilag m.m.

Gruppe- og arbejdsprocesser

I studieordningen står anført, at P3 afsluttes med en projektrapport, *hvor indgår en angivelse af hensigtsmæssige organiseringer af det gruppebaserede projektarbejde med henblik på at styrke egen læring og læreprocesser i relation hertil.* For at implementere disse krav bør procesdelen i rapporten typisk indeholde:

- Kort beskrivelse af vigtige elementer i måden gruppen har arbejdet på og argumentation for, hvorfor netop disse elementer er vigtige at hæfte sig ved i netop jeres gruppe (stikord: kommunikation, organisation, samarbejde med vejleder, informationssøgning, forudsætninger, samarbejdsaftaler, roller, læringsstile eller andet, som I vurderer har haft væsentlig betydning for jeres gruppebaserede projektarbejde)
- Analyse af fordele og ulemper ved jeres måde at arbejde på i relation til gruppemedlemmernes egen læring og det gruppebaserede projektarbejde som helhed
- Refleksioner over fremtidige hensigtsmæssige måder gruppens projektarbejde bør organiseres på - altså et fremadrettet perspektiv, der tager afsæt i analysen af ovenstående vigtige elementers betydning for egen læring og læreprocesser i relation til det gruppebaserede projektarbejde.
- Procesdelen bør ikke fylde mindre end 5 sider

Det anbefales, at projektgrupperne undervejs i forløbet arbejder både bagudrettet/evaluerende og fremadrettet/reorganiserende. En hjælp hertil er at benytte sig af de skemaer, som findes på projektforsøgets hjemmeside:

- Skema 1 udfyldes individuelt FØR 1. vejledermøde og danner herefter udgangspunkt for en diskussion i gruppen. Gruppens medlemmer gemmer individuelt Skema 1. Gruppen laver et skriftligt referat af denne diskussion og skænker forhold, hvor alle er meget enige eller uenige særlig opmærksomhed. Dette referat gemmes af gruppen.
- Skema 2 udfyldes individuelt ca. MIDTVEJS i projektforsøget og danner herefter udgangspunkt for en midtvejsevaluering af egen læring og læring i relation til gruppen. Gruppens medlemmer gemmer Skema 2 individuelt. Derefter evalueres gruppens samarbejde med henblik på at identificere, hvor der skal sættes ind med justeringer og forbedringer, hvordan dette bør gøres og hvorfor? Ser gruppen ikke

behov for ændringer diskuteres hvorfor (identificer hvad gruppen er så god til). Gruppen laver et skriftligt referat, der gemmes. Skema 2 kan genanvendes løbende, hvis gruppen vælger at evaluere samarbejdet oftere. Skemaet er dog ikke anvendeligt til evaluering af enkelte møder. Her kan ”mødetjek-skema” anbefales.

- Skema 3: Udfyldes individuelt sidst i forløbet, men før udarbejdelse af projektets procesdel. Den enkelte evaluerer i hvilket omfang egne læringsmæssige mål er nået og udarbejder en skriftlig refleksion over dette. Gruppen evaluerer i fællesskab hvordan det er gået og inddrager her de skriftlige referater fra de diskussioner skema 1 og 2 gav anledning til. Rapportens procesdel udarbejdes.

Forslag til projektemner

- Partiernes forandring og eventuelle krise? Hvordan kan vi forstå medlemstallenes fald i de “gamle partier”, og hvordan kan partierne forandre sig, hvis de skal “overleve” i det senmoderne samfund?
- Nye sociale bevægelser (Greenpeace, Danmarks Naturfredningsforening, ATTAC). Hvad er disse bevægelser udtryk for. Er de ens, eller peger de på forskellige udviklingstendenser i samfundet? Og hvad betyder de for de politiske beslutninger?
- Globale sociale bevægelser, fx Attac, Hitz-but-tahrir. Hvordan og hvorfor opstår globale sociale bevægelser, og hvilke konsekvenser har de for den globale politiske dagsorden.
- Terror som krise i det senmoderne samfund?
- Nye deltagelsesformer og forandringer i medborgerskab (fx brugerdemokrati, politisk forbrug). Fagforeningerne i det senmoderne samfund: interessepolitik eller serviceorganer?
- Nye politiske skillelinjer og vælgeradfærd. Hvordan forandres indholdet af politikken i takt med samfundets forandringer. Ser vi nye emner dukke op, eller er det mere end myte end realitet?
- Politiske enkeltsager - bliver de mere dominerende og hvad betyder det for politikformuleringen?
- Politiske protester (fx skolelukninger eller demonstrationer mod globalisering). Hvad driver mennesker til at protestere mod konkrete politiske beslutninger, og har det nogen effekt?
- Individualisering af velfærdsstaten? Hvad betyder individualisering for indretningen af velfærdsstaten. Kan man se tegn på nye former for tilbud, der imødekommer individualiserede behov?

- Fra welfare til workfare: Forandringer i social- og aktiveringspolitikken, introduktionen af nye individuelle handleplaner. Årsager og konsekvenser.
- Nye former for ulighed? Er vi nået til et samfund, hvor alle mere eller mindre er frie til at vælge deres egen identitet, eller kan vi se nye former for ulighed vokse frem?
- Populisme og højreekstremisme.
- Medier og politik. Nye kommunikationsformer og konsekvenser for politikken?
- Globalisering. Hvad er det og hvordan påvirker det det danske samfund?
- Kønsidentitet i forandring. Hvordan forandres kønnes forhold til hinanden, og giver det sig udtryk i politiske forskelle eller forskelle fx på arbejdsmarkedet?

Samlet litteraturliste, Forløbskurset

- Goul Andersen, Jørgen, *Et ganske levende demokrati*, Aarhus Universitetsforlag, 2004, kap 2-3 (pp. 15-57).
- Andersen, Jørgen Goul, "Immigration and the Legitimacy of the Scandinavian Welfare State: Some Preliminary Danish Findings", AMID Working Paper Series, 53/2006. Findes på <http://www.amid.dk/pub/index.html>.
- Goul Andersen, Jørgen og Borre, Ole, *Politisk forandring, Værdipolitik og nye skillelinjer ved Folketingsvalget 2001*, Systime, Århus: 2003, kap. 1 (pp. 9-25).
- Beck, Ulrich, *Risikosamfundet: på vej mod en ny modernitet*, Hans Reitzels Forlag, København, 1997, kap. 3-5 (pp. 123-211)
- Bonoli, Giuliano, "The politics of new social policies: providing coverage against new social risks in mature welfare states", in *Policy and Politics*, 33, no. 3, 2005 (pp. 431-449)
- Gibbins, J.R. & Reimar, B., "*The politics of Postmodernity. An introduction to Contemporary Politics and Culture*", Sage, London, 1999, kap. 4-5 (pp. 54-93).
- Giddens, Anthony, *Modernitetens konsekvenser*, Hans Reitzels Forlag, København, 1994, kap. 1 (pp. 9-52)
- Järvinen, Margaretha & Nanna Mik-Meyer: "Kvalitative metoder i et interaktionistisk perspektiv", 2006. Hans Reitzels forlag, kap. 1-2 (pp. 27-48).
- Jensen, Ole B., "Manuel Castells: Mellem globale strømme og lokal praksis - om identitet, nationalstat og den Europæiske Union i Manuel Castells' bidrag til globaliseringsanalysen", i Jakobsen, Michael Hviid, Mikael Carlheden og Søren Kristiansen (red.), *Tradition og fornyelse. En problemorienteret teorihistorie for sociologien*, Aalborg Universitetsforlag: 2001 (pp. 529-546).
- Kaspersen, Lars Bo, *Anthony Giddens – introduktion til en samfundsteoretiker*, Hans Reitzels Forlag, København, 2001, kap 5 (pp. 120-161)
- Kristensen, Niels Nørgaard, "*Billeder af magten*", Aarhus Universitetsforlag, 2003, kap. 1-2 og 13 (pp. 13-48 og 205-230)
- Mann, Kirk, "The Welfare State and Postmodernity", in *Critical Social Policy*, 18, no. 1, 1998 (pp. 85-93).
- Nielsen, Henrik Kaare, "Identitet og politik i globaliseringens tidsalder", Tidsskriftet GRUS, nr. 63, 2001, pp. 5-26.
- Peters, B. Guy & Jon Pierre, "Governance, Government and the State", i Hay, Colin, Michael Lister & David Marsch, *The State*, Houndmills: Palgrave Macmillan, 2006, (pp. 209-222).
- Slothus, Rune, "Politisk smag som klassemærke: en Bourdieu-approach til studiet af politiske holdninger", i *Politica*, 36, nr. 3, 2004 (pp.311-332).
- Stubager, Rune, "Ændrede skillelinjer siden 1960'erne?", i *Politica*, 35, nr. 4, 2003.

- Thomsen, Jens Peter Frølund, *Konflikten om de nye danskere*, Akademisk Forlag, 2006, kap. 7, (s. 149-188).
- Togeby, Lise et al, *Magt og demokrati i Danmark*, Aarhus Universitetsforlag, 2003, kap. 2-4 (pp. 21-71)
- Torfing, Jakob, *Det stille sporskifte i velfærdsstaten*, Aarhus Universitetsforlag, 2004, kap 2 (pp.23-43).

Samlet litteraturliste, Videnskabsteori

Bøger:

- Langergaard, Luise Li, Søren Barlebo Rasmussen & Asger Sørensen (2006), Viden, videnskab og virkelighed, Forlaget Samfundslitteratur.
- Buch-Hansen, Hubert og Peter Nielsen (2005): Kritisk realisme, Roskilde Universitetsforlag.
- Kompendium til videnskabsteori.

Udvalgte artikler / kapitler:

- Carsten A. Koch: "Kritisk rationalisme" i Fuglsang, Lars og Poul Bitsch Olsen: Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne, Roskilde Universitetsforlag, 2004, side 79-111 (33 sider) (optrykt i kompendium)
- William James: "Hvad pragmatisme betyder" (opr. 1975), i Philosophia, årg. 26, no 3-4, side 15-30 (16 sider) (Optrykt i kompendium)
- Gilje, Nils og Harald Grimen (2002): Samfundsvidenskabernes forudsætninger, Hans Reitzels Forlag, kap 7, side 164-199 (36 sider), (Optrykt i kompendium)
- Jørgensen, Marianne W. og Louise Phillips (1999): Diskursanalyse som teori og metode, Roskilde Universitetsforlag, side 9-33, (25 sider) (Optrykt i kompendium)
- Wenneberg, Søren Barlebo (2000): Socialkonstruktivismen. Positioner, problemer og perspektiver, Kapitel 4 og 15, side 55-67 og 188-197 (23 sider) (Optrykt i kompendium)
- Heine Andersen: "Samfundsteori, moral og de civile samfund" i Andersen, Heine og Lars Bo Kaspersen: Klassisk og moderne Samfundsteori (2005), Hans Reitzels Forlag, 2. udgave, side 479-496 (18 sider) (Optrykt i kompendium)
- Heine Andersen: "Kritisk teori", i Heine Andersen (red.) (2002): Videnskabsteori og metodelære. Introduktion (4. udg.) Samfundslitteratur, side 183-204 (22 sider) (Optrykt i kompendium)
- Ruth Nielsen, "Juridisk videnskab", i Heine Andersen (red.), Videnskabsteori og metodelære. Introduktion (4. udg.), Samfundslitteratur, 2002, side 289-301 (13 sider). (I kompendium)
- Jørgen Dalberg-Larsen, "Om retsvidenskabens særlige form for videnskabelighed", i Lars Aaggard & Steen Brock (red.), Videnskabens Ansigt, Philosophia, 2004, side 162-171 (10 sider). (I kompendium)

